

PROGRAMMACOMMISSIE

ADVIES OP HET ONTWERP LANDINRICHTINGSPROJECT ZUIDWESTELIJKE VLAAMSE ARDENNEN FASE1

1. Wettelijk kader

De programmacommissie brengt advies uit bij het ontwerp van landinrichtingsproject in toepassing van art. 3.2.1 van het decreet van 28 maart 2014 betreffende de landinrichting en in toepassing van art. 3.1.1.3., art. 3.2.1.1., art. 3.2.1.2. en art. 3.2.1.3. van het Besluit van de Vlaamse Regering van 6 juni 2014 betreffende de landinrichting. Het ontwerp van landinrichtingsproject is opgemaakt in toepassing van art. 3.1.1 van het decreet van 28 maart 2014 betreffende de landinrichting en in toepassing van art.3.1.1.1. en art. 3.1.1.2. van het Besluit van de Vlaamse Regering van 6 juni 2014.

2. Historiek en aanleiding voor het onderzoek naar de opportuniteit en de haalbaarheid van het landinrichtingsproject

Het geïntegreerd planningsproces “Rond Ronse” werd door de Vlaamse Regering op 14 juli 2017 ingesteld met als doel:

- oplossingen te bieden voor de regionale mobiliteitsproblematiek in en rond Ronse door in te zetten op:
 - realisatie van een kwalitatieve bovenlokale verbinding als onderdeel van de N60;
 - verbetering van de lokale verkeerssituatie in functie van leefbaarheid en veiligheid;
 - verbetering van de multimodaliteit;
- de open ruimte structuur van de ruimere regio “Vlaamse Ardennen rond Kluisberg, Muziekberg en Koppenberg”, te verbeteren door in te zetten op:
 - bescherming en herstel van de natuur;
 - verhogen en veiligstellen van de landschappelijke kwaliteiten van de Vlaamse Ardennen;
 - de kwaliteit van de stedelijke rand te verhogen;
 - het bieden van toekomstperspectief aan de landbouw

Door het planteam van het GRUP, werd mede namens de Stuurgroep Rond Ronse, op 20 mei 2020 aan de programmacommissie gevraagd om ter ondersteuning van de uitvoering van het planningsproces Rond Ronse een landinrichtingsproject op te starten. Op 20 november 2020 adviseerde de programmacommissie aan de minister bevoegd voor landinrichting om VLM de

opdracht te geven tot het opstarten van een onderzoek naar de opportuniteit en de haalbaarheid van landinrichting voor 'Rond Ronse'. Op 12 maart 2021 nam de minister de beslissing een onderzoek te starten voor de instelling van het landinrichtingsproject 'Vlaamse Ardennen rond Ronse, Maarkedal, Kluisbergen en Oudenaarde en hierin zeker aandacht te besteden aan het realisatietempo voor de voorziene bosuitbreiding van 350 ha en te onderzoeken of een hoger bebouwingstempo haalbaar is.

Op 20 januari 2023 werd het ontwerp gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'Rond Ronse' voorlopig vastgesteld door de Vlaamse Regering. De Vlaamse Regering besliste hierbij om uiterlijk bij de definitieve vaststelling van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan een beslissing te nemen over de instelling van een landinrichtingsproject.

In het voorliggend onderzoek naar opportuniteit en haalbaarheid van een landinrichtingsproject Vlaamse Ardennen rond Ronse, Maarkedal, Kluisbergen en Oudenaarde wordt aangegeven voor welke open ruimte doelstellingen de inzet van een landinrichtingsproject opportuun en haalbaar geacht wordt.

In de initiële vraag naar de inzet van landinrichting werden een aantal niet-limitatieve ambities voor de open ruimte geformuleerd waarvoor gevraagd werd om de inzet van landinrichting te onderzoeken.

- Realisatie bosuitbreiding i.f.v. IHD-doelstellingen
- Flankerend beleid voor landbouwers (bosuitbreiding + weg + fietssnelweg)
- Verbeteren inrichting agrarisch gebied i.f.v. duurzame landbouwontwikkeling in evenwicht met draagkracht landschap en fysisch systeem
- Ruimtelijke veerkracht van het agrarisch systeem verhogen
- Behoud en versterking van landschappelijke erfgoedwaarde
- Optimaliseren van toeristisch recreatieve ontsluiting
- ...

3. Motivatie van de meerwaarde van de instelling van een landinrichtingsproject

Deze ambities vormden het vertrekpunt voor verdere gebiedsanalyse en gebiedsgericht overleg met de belangrijkste open ruimte partners in het projectgebied. Op basis hiervan werd gekomen tot een aantal projecten waarvoor de inzet van landinrichting wenselijk is. Deze projecten geven veelal uitvoering aan een aantal concrete Vlaamse en lokale beleidsdoelstellingen en bundelen en versterken reeds bestaande uitvoeringsinitiatieven.

Realiseren van bosuitbreiding ten behoeve van IHD-doelstellingen

Dit betreft een duidelijke Vlaamse taakstelling, waarbij de realisatie van 374 ha extra bos zoals bepaald in het GRUP Rond Ronse wenselijk is. De inzet van landinrichting is hierbij van waarde om:

- via de uitvoering van een flankerende landbouwbeleid (inzet van ruilgronden...) de impact van deze doelstelling op getroffen professionele landbouwbedrijven te milderen en het bebouwingstempo te verhogen tov een situatie waarbij geen ruilgrond aan professionele landbouw wordt aangeboden;

- bij de realisatie van deze bosuitbreiding op geïntegreerde wijze rekening te houden met kwaliteiten en/of opportuniteiten inzake ontsnippering, ontharding, aanwezige erfgoedwaarden, recreatieve netwerken en belevingswaarde.

De financiering van de bosuitbreiding gebeurt via de reguliere budgetten voor verwerving, inrichting en beheer van bos- en natuurgebieden. Middelen landinrichting worden ingezet voor met bosuitbreiding samenhangende maatregelen inzake ontsnippering, erfgoed, landschap, recreatieve infrastructuur, waterbeheer...

Aanpakken van prioritaire erosieknelpunten & klimaat-robuust waterbeheer

Specifiek voor het agrarisch gebied werden vanuit het planproces Rond Ronse volgende te onderzoeken ambities voor de inzet van landinrichting benoemd:

- Het verbeteren van de inrichting van het agrarisch gebied i.f.v. een duurzame landbouwontwikkeling in evenwicht met de draagkracht van het landschap en het fysisch systeem (versterken ruimtelijk functionele samenhang agrarische structuur, aanpak erosie- en grondverschuivingsproblematiek, behoud en herstel bodem- en waterkwaliteit, ...)
- Het verhogen van de ruimtelijke veerkracht van het agrarisch gebied (verhogen opslag koolstof in landbouwbodems, in stand houden koolstofrijke bodems en graslanden, efficiënt nutriëntenbeheer om verliezen van stikstof en fosfor te vermijden en de lucht- en waterkwaliteit te verbeteren, duurzaam waterbeheer, tegengaan van verdroging, ...)

De realisatie van een groot aantal van deze ambities hangt samen met het landbouwkundig bodembeheer dat mee wordt gestuurd via de uitwerking van onder meer het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) (specifieke randvoorwaarden of de 'conditionaliteit'), het mestbeleid, het stikstofbeleid en het integraal waterbeleid.

De meerwaarde van landinrichting is hierbij vooral gericht op de realisatie van een meer duurzame inrichting van het agrarisch gebied in functie van landbouwstructuur, erosiebestrijding en klimaatrobuust waterbeheer.

Erosie is een groot en algemeen onderkend knelpunt in de regio, waarbij duidelijk is dat de huidige aanpak te kort schiet wegens te gefragmenteerd en te vrijblijvend om een aantal knelpunten structureel op te lossen. Het meer klimaat-robust maken van ons watersysteem, zodat dit beter bestand is tegen zowel periodes van droogte als meer intense neerslag, is een bijkomende belangrijke opgave, die best in onderlinge samenhang met de uitvoering van het erosiebeleid wordt aangepakt.

De opgave inzake waterbeheer beperkt zich hierbij niet tot het agrarisch gebied: ook in de natuur- en bosgebieden dient dit aspect systematisch te worden meegenomen. Dit uiteraard ook in relatie tot de bebouwde gebieden.

Zowel waterbeheer als erosiebestrijding zijn een beleidsprioriteit én gedeelde verantwoordelijkheid van Vlaanderen en de lokale besturen, wat maakt dat een gecoördineerde en gebiedsgerichte uitvoering via landinrichting, met waar nodig de inzet van meer dwingende maatregelen (inrichtingen uit kracht van wet, erfdienstbaarheden, ...), een meerwaarde is om tot een geïntegreerde uitvoering te komen. Immers een goede afstemming tussen erosie- en watermaatregelen én het hierbij opportuniteiten voor landschapsherstel, erfgoed en ecologische en recreatieve verbindingen is belangrijk om een duurzame inrichting van de open ruimte te komen.

Via het landinrichtingsproject kunnen onthardingspotenties structureel in beeld worden gebracht en gevaloriseerd binnen lopende en geplande initiatieven. Het landinrichtingsproject streeft er naar om

hierbij minimaal verhardingsneutraal te zijn. Dat wil zeggen dat eventuele nieuwe, via landinrichting te realiseren verhardingen (trage wegen, landbouwwegen, recreatieve infrastructuur ...) zullen worden gecompenseerd door elders binnen het projectgebied te ontharden.

Versterken van het cultuurlandschap van de Vlaamse Ardennen

Na de definitieve vaststelling van het GRUP Rond Ronse zal het projectgebied ongeveer 3.300 ha erfgoedlandschap omvatten. Vanuit erfgoedperspectief zijn dit de meest waardevolle landschappelijke gehelen in Vlaanderen. Deze erfgoedlandschappen maken echter inherent deel uit van de Vlaamse Ardennen die ook als geheel een sterke eigen identiteit en uitstraling hebben, zowel bij haar eigen bevolking als bij toeristen en recreanten die de streek komen verkennen. Ook buiten de erfgoedlandschappen zijn er talrijke archeologische sites en erfgoedwaarden aanwezig, evenals zones waar landschapsherstel wenselijk is vanuit verschillende doelstellingen. De kandidatuur als Vlaams landschapspark onderstreept deze waarde.

Vanuit de lokale besturen zijn voor landschapsherstel en erfgoedbeleid beleidsintenties opgemaakt en beperkte investeringsbudgetten beschikbaar. De inzet van landinrichting is hierbij van meerwaarde om:

- lopende, geplande en gewenste sectorale ingrepen zo goed mogelijk te coördineren en te integreren binnen de landschappelijke en cultuurhistorische context van specifieke sites.
- de relatie tussen het landschap ende dorpen en de stad Ronse te versterken;
- budgetten samen te leggen om tot concrete realisaties op het terrein te komen;
- de uitvoering van andere gewenste maatregelen zoals de beoogde bosuitbreiding, erosie maatregelen en werken aan trage wegen uit te voeren met aandacht voor landschaps- en erfgoedwaarden.
- op gecoördineerde wijze te komen tot de opmaak van beheersplannen voor erfgoedlandschappen;

De eventuele erkenning van de ruimere regio als landschapspark kan hierbij, en zeker ook voor het laatste punt, ook een belangrijke rol spelen. Het voorbereidende studiewerk en visievorming vanuit het proces voor erkenning als landschapspark wordt meegenomen als kader en inspiratie voor inrichtingsvoorstellen.

Optimaliseren van de toeristisch recreatieve ontsluiting

Zoals eerder aangehaald zijn de Vlaamse Ardennen nu reeds een belangrijke recreatieve regio. Via de inzet van landinrichting kunnen kansen worden benut om de trage wegenplannen van de gemeenten te realiseren en recreatieve netwerken te optimaliseren (missing links, verkeersveiliger alternatieven, verhogenbelevingswaarde...). De focus ligt hierbij op het benutten van kansen die de voorziene bosuitbreiding en maatregelen m.b.t. erosiebestrijding, waterbeheer en landschaps- en erfgoedherstel bieden.

Ook kan landinrichting ondersteunend werken bij de uitbouw van trage wegennetwerken en randstedelijke groengebieden die samenhangen met de realisatie van de N60 en zuidelijke omleidingsweg.

Een eventuele erkenning als landschapspark maakt dat het belang van een kwaliteitsvolle (kleinschalige) onthaalinfrastructuur vergroot. Landinrichting kan hier één van de instrumenten zijn om deze op het terrein te realiseren.

Beekherstel voor rivierdonderpad en beekprik

In de Vlaamse Ardennen komen een aantal beken voor die in het soortenbeschermingsplan voor beekprik, rivierdonderpad en kleine modderkruiper als actueel of potentieel leefgebied voor beekprik en rivierdonderpad zijn aangeduid. Een aantal herstelmaatregelen hiertoe werd bekrachtigd in de stroomgebiedbeheerplannen.

Via de inzet van landinrichting worden waterbeheerders ondersteund om het ecologisch herstel van 'hun' waterlopen gestructureerd en geïntegreerd aan te pakken én komen er middelen en instrumenten beschikbaar om ook waardevolle, niet-geklasseerde bovenlopen aan te pakken. De focus vanuit landinrichting ligt hierbij op structuurherstel, biotoopinrichting en het reduceren van de instroom van sediment, meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen. Een afstemming met de uitvoering van de zoneringsplannen voor riolering is hierbij van belang.

Versterken van ecologische verbindingen en natuurherstel

Gekoppeld aan het realiseren van een aaneengesloten bosstructuur is het vanuit ecologisch oogpunt ook belangrijk om de barrièrewerking van lokale en gewestwegen doorheen bestaande en te realiseren bosgebieden te verminderen. Via landinrichting kan hiertoe een ontsnipperingsprogramma worden opgemaakt en uitgevoerd. Voor de ontsnippering van gewestwegen dient hiervoor wel een beroep te worden gedaan op de hiervoor beschikbare middelen bij ANB, AWV of een eventuele toekomstige, structurele financiering via het Vlaams Actieprogramma Ecologische Ontsnippering (VAPEO).

Daarnaast bieden landschapsherstel en erosiebestrijdingsmaatregelen kansen voor habitatherstel en verbindingen voor onder meer akkervogels en vleermuizen. Ten slotte kan landinrichting worden ingezet om bepaalde opportuniteiten te benutten voor specifieke soortenbeschermingsmaatregelen en kleinschalig habitatherstel. Denk bijvoorbeeld aan de inrichting van een historisch gebouw of constructie als vleermuizenverblijf of aan ecologisch opwaarderen oude spoorwegbedding.

Ook kan landinrichting ondersteunend werken bij de uitbouw van ecologische verbindingen die aansluiten aan de landschappelijke compensaties en inpassing van de N60 en zuidelijke omleidingsweg.

Uitvoeren van een flankerend landbouwbeleid

Via de inzet van de reeds actieve lokale grondenbanken Flankerend IHD-beleid en Bebossing kunnen momenteel reeds ruilgronden in het gebied worden verworven. Na goedkeuring van het GRUP Rond Ronse kunnen ruilgronden stelselmatig worden ingezet om professionele, in hoofdberoep, landbouwers uit de te bebossen zones uit te ruilen.

De inzet van landinrichting biedt de mogelijkheid om in de toekomst waar nodig bijkomende initiatieven en instrumenten inzake grondmobiliteit in te zetten. Dit niet enkel in functie van het milderen van de effecten van de beoogde bosuitbreiding, maar ook voor de realisatie van andere maatregelen tot landinrichting (erosiebestrijding, klimaatrobuust waterbeheer, landschaps- en beekherstel...) kan het wenselijk zijn om flankerende maatregelen voor betrokken landbouwers te voorzien (inzet van ruilgronden, lokale grondenbank met vergoedingen voor waardeverlies van gronden, bedrijfsbegeleiding, ...). Daarnaast kan via landinrichting worden gewerkt aan het verbeteren van de landbouwstructuur (zoals door het uitvoeren van lokale kavelinrichtingswerken) voor zover deze maatregelen geen afbreuk doen of bijdragen aan doelstellingen op het gebied van erosiebestrijding, waterbeheer, landschapszorg...

De inzet van landinrichting is gewenst zodat de instrumentenkoffer ten voordele van landbouw kan ingezet worden: lokale grondenbank met vergoedingen, vrijwillige herverkaveling, herverkaveling uit kracht van wet en gebruikswissel, In de op te maken landinrichtingsplannen kan dit worden geconcretiseerd.

4. Doelstellingen van het landinrichtingsproject

Op basis van het onderzoek naar de opportuniteit en de haalbaarheid worden volgende doelstellingen voor het landinrichtingsproject Zuidwestelijke Vlaamse Ardennen geformuleerd:

- het realiseren van 374 ha bosuitbreiding in de bosgordel Kluisbos-Hotond-Koppenberg en rond het Muziekbos in functie van de vastgestelde IHD-doelstellingen voor dit gebied en zoals afgebakend in het GRUP Rond Ronse;
- het uitvoeren van een flankerend landbouwbeleid voor landbouwers die worden getroffen door de plannen voor bosuitbreiding, aanleg van weginfrastructuur of maatregelen tot landinrichting;
- het oplossen van prioritaire erosieknelpunten gericht op het verminderen van de instroom van sediment naar infrastructuur, waterlopen, kwetsbare natuur en aanpalende percelen van andere landbouwers;
- het bijdragen aan een meer klimaatrobuust waterbeheer door het verhogen van het waterbufferend vermogen van het landschap;
- het bijdragen aan de realisatie van een goede structuur- en waterkwaliteit van actuele en potentiële waterlopen voor prioritaire soorten waaronder rivierdonderpad- en beekprik;
- het versterken van ecologische verbindingen, het benutten van opportuniteiten voor habitat herstel en soortenbescherming voor prioritaire soorten waaronder vleermuizen en akkervogels;
- het versterken van typische landschaps- en erfgoedwaarden van het cultuurlandschap van de Vlaamse Ardennen;
- het versterken van de relatie tussen de dorpen en stedelijk gebied van Ronse met omliggende landschap;
- het ontharden van overgedimensioneerde infrastructuur en niet (langer) functionele constructies en gebouwen;
- het ondersteunen van de realisatie van de trage wegenplannen van de lokale besturen en het optimaliseren van recreatieve routes door het benutten van opportuniteiten ten gevolge van maatregelen voor bosuitbreiding, erosiebestrijding, beek-, landschaps- en erfgoedherstel, de aanleg van de N60 en zuidelijke omleidingsweg ... ;
- het kwaliteitsvol verbeteren van de recreatieve (onthaal)infrastructuur gericht op natuur- en landschapsbeleving;

5. Advies van de Programmacommissie

De programmacommissie geeft gunstig advies over het instellen van een landinrichtingsproject Zuidwestelijke Vlaamse Ardennen fase 1 zoals beschreven in het rapport over het onderzoek naar de opportuniteit en de haalbaarheid van landinrichting en met inachtneming van volgende aanvullingen:

- Het voorzien van bijkomend 350.000 € subsidie landinrichting voor maatregelen gericht op het verbeteren van de landbouwstructuur (zoals lokale kavelinrichtingswerken) voor zover deze

maatregelen geen afbreuk doen of bijdragen aan doelstellingen op het gebied van erosiebestrijding, waterbeheer, landschapszorg...

- Het voorzien van bijkomend 500.000 € subsidie landinrichting voor het nemen erosiebestrijdingsmaatregelen in het stroomgebied van de Pauwelsbeek, d.w.z. het overlappende deelgebied tussen het voorgestelde landinrichtingsproject Zuidwestelijke Vlaamse Ardennen en Waterland 1.0 Maarkebeek.

Het totaalbudget tot 2035 komt door bovenvermelde bijkomende budgetvraag op 46.410.000 € waarvan 9.940.000 € subsidies van de Vlaamse overheid conform het decreet landinrichting.

De programmacommissie vraagt aan VLM om bovenstaande aanpassingen, alsmede een aantal kleinere (tekstuele) aanpassingen, in het OOH door te voeren dat voor besluitvorming aan de Vlaamse regering zal worden voorgelegd.

Brussel, 8 juni 2023

Voor de Programmacommissie

Toon Denys

Voorzitter

Griet Celen

Secretaris